

Insult, beýniniň bir bölegine ganyň ýetmeginiň kesilmegi bilen ýüze çykýar, bu bolsa ýollaryň petiklenmegi ýa-da gan damarynyň ýarylmagy netijesinde bolup geçýär. Bu bozulma beýni öýjükleriniň ölümegine, dürli derejedäki beden bozulmalaryna sebäp bolýar. Insult бүтін дүнýäde ölümiň we maýyplygyň öňdebaryjy sebäpleriniň biri bolup, onuň önüni almak we duýduryş çäreleriniň ähmiýetini has-da güýçlendirýär.

Insultyň üç esasy görnüşü bar: işemiki, gemoragik we geçiji işemiki hüjümler (TIA-lar). Gan göterijiniň dykylmagy bilen ýüze çykýan işemiki insult, ýagdaýlaryň köprägi üçin jogapkärdir. Gemoragik insult gan damarlarynyň ýarylmagy bilen ýüze çykyp, beýnide gan akmagyna getirýär. “Mini-insultlar” diýlip atlandyrylýan TIA-lar wagtlaýyn bolup, has agyr wakalaryň duýduryjysy hökmünde çykyş edýär.

Simptomlary tanamak wagtynda önüni alyşy guralmagy üçin möhüm ähmiýete eýe. Adaty alamatlar, bedeniň bir tarapyndaky duýgularyň ýa-da güýjüň birden bire peselmegi, gürlemek ýa-da gürlemegi düşünmek kynçylygy, görmegi ýitirmek we güýçli kelle agyryny öz içine alýar. **FAST** gysgaltmasy (ýagny, ýüzüň sallanmagy, goluň gowşaklygy, gürlemegiň kynçylygy, we tiz kömek çagyrmak wagty) bolup biljek insulty anyklamak üçin peýdaly görkeziji bolup durýar.

Önüni alyş çäreleri, insult töwekgelçiliklerini azaltmakda möhüm rol oýnaýar. Ganyň ýokary basyşyny, süýji keselini we ýokary holesterini dolandyrmak mümkinçiligi azaldyp biler. Şeýle hem, sagdyn durmuş ýörelgesini, ýagny yzygiderli maşklary, dengelenen iýmitlenmegi we çilim çekmekden gaça durmagy kabul etmek, insultyň önüni almakda goşant goşýar.

Bejergi opsiýalary insultyň görnüşine we lukmançylyk kömeginiň wagtynda edilmegine baglydyr. İşemiki insultlar üçin gan petiklenmesini eredýän dermanlar ganyň akymyny dikeldip biler, gemoragik insultlar üçin bolsa, hirurgiki müdahaleler gerek bolup biler. Fiziki terapiýa we gürlemek terapiýasy ýaly dikeldiş çäreleri garaşsyzlygy gaýtadan gazanmakda möhüm bolup durýar.

Maksat MUHAMMETÝAZOW

Myrat Garryýew adyndaky Türkmenistanyň Döwlet lukmançylyk uniwersitetiniň Nerw keselleri we neýrohrurgiýa kafedrasynyň assistenti